TOIMINNALLISET JA VISUAALISET MENETELMÄT RATKAISU-KESKEISESSÄ TERAPIASSA, KUN ABSTRAKTI AJATTELU JA / TAI SUOMEN KIELI VIITTOMAKIELISELLE KUUROLLE HAASTAVAA

Ratkaisukeskeinen kristillinen terapeutti

Päivi Korhonen

Kristillinen Terapiainstituutti

Lokakuu 2022

SISÄLLYS

1 Johdanto …… 3

2 Teoreettinen viitekehys kuurouteen

2.1. Kuulovammaiset Suomessa ……. 4
2.2. Kuurot kieli – ja kulttuurivähemmistönä …… 5
2.3. Viittomakielten kehittyminen Suomessa …… 5
2.4. Viittomakielten ominaispiirteitä …… 5
2.5. Suomalainen viittomakieli …… 6
2.6. Sosiokulttuurinen näkökulma kuurouteen …….. 6
2.7. Sisäkorvaimplantoidut …….. 7
2.8. Tulkkipalvelu …….. 7

3 Kuurouden vaikutus psyykkiseen kehitykseen …… 8

4 Valitsemieni ratkaisukeskeisen terapian työvälineiden käyttö piirrosten avulla .. 9

4.1. Ihmekysymys …… 10
4.2. Tähtihetki …… 12
4.3. Poikkeus / uudelleenmäärittely …… 13
4.4. Nelikenttätyöskentely ……. 14
4.5. Tunteiden abc ……. 15

5 Muiden ratkaisukeskeisen terapian työvälineiden käyttö viittomakielisten kanssa…17

6 Kokemuksia Kehitysvammaliiton ilmekuvien sekä muiden materiaalien käytöstä ratkaisukeskeisessä terapiassa …… 18

7 Pohdinta ……. 18

8 Lähteet ja liitteet …… 19

1.Johdanto

Viittomakieltä käyttäviä psyko- ja perheterapeutteja valmistui Suomessa vasta 1990-luvulla ja sen jälkeen. Kuurojen Liitto käynnisti Ripa –projektin (2000 – 2002) jonka tarkoituksena oli mahdollistaa terapiapalveluja kuuroille. Viittomakielistä perheterapiaprojektia toteutti kaksi terapeuttia Suomessa. Projektin päämääränä oli saada Suomeen omakieliset yksilö-, pari-, ja perheterapeuttiset palvelut verkostoituneena julkisten ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. Tavoitteisiin ei päästy resurssipulan vuoksi. Viittomakieltä äidinkielenään käyttäviä psyko – tai perheterapeutteja on Suomessa vain muutama. He ovat kuurojen vanhempien kuulevia lapsia, joita kutsutaan termillä ”coda” (children of deaf adults.) He ovat jo eläkkeellä. Muut psyko- tai perheterapeutit, joita on tällä hetkellä (v. 2022) 6-8 ovat oppineet viittomakielen mm. työnsä kautta. (Mm. Kuurojen Liiton kuntoutussihteerit, nyk. aluesihteerit, viittomakielen tulkit, kuurojen opettajat.) Kuurojen Liitto on kantanut huolta, että viittomakieltä äidinkielenään käyttäviä terapeutteja ei juuri ole Suomessa.

Kuurojen suomen kielen taito vaihtelee. Osalla se on hyvä, tyydyttävä, toisilla auttavalla tasolla. He eivät ole voineet oppia puhuttua suomen kieltä kuulonvaraisesti ennen sisäkorvaistutteiden yleistymistä. Kuurojenkouluissa oli vuosituhannen alusta lähtien oralistinen opetusmetodi. Viittomakieli oli kiellettyä. Opetuksessa korostettiin äänteiden ja puheen oppimista. Moni ennen 1970-luvun loppua käynyt kuuro ei hallinnut suomen kieltä. (poikkeuksena puheenoppimisiän jälkeen kuuroutuneet lapset.) Nykyään siis lähes kaikki vaikeasti kuulovammaisina syntyneet lapset implantoidaan eli heille leikataan sisäkorvaistute, jonka avulla he saavat jossain määrin kuuloa. Sisäkorvaistute ei siis tee kuulevaksi.

Itse syntyperäisenä / natiivi viittomakielen käyttäjänä tiedostan, että osa kuuroista ei hyödy tulkin kanssa käydyssä terapiasta kuulevan terapeutin kanssa, jos hänellä ei ole tietämystä kuurojen kulttuurista ja viittomakielestä. Kaikilla kuuroilla ei siis ole vahvaa suomen kielen taitoa, että he hallitsisivat laajasti suomen kielen eri käsitteitä. Tämän tutkielman tarkoituksena on esitellä terapiassa käytettyjä toiminnallisia ja visuaalisia menetelmiä, joista voi olla hyötyä terapiassa kuuron kanssa. Pyrin löytämään materiaalia laajemmin mm. kyselyllä viittomakieltä käyttäviltä terapeuteilta. En saanut heiltä yhtään vastausta. Päädyin itse soveltamaan piirroksin mielestäni haastavimpia ratkaisukeskeisen terapian työkaluja kahden harjoitusasiakkaan kanssa. Piirtäminen tukee vahvasti terapiaa viittomakielisen asiakkaan parissa, vaikka keskustelussa käytetään viittomakieltä. Muut kuvamenetelmät, esimerkiksi ilmekuvat ja perheen omat valokuvat ovat myös hyvinä välineinä terapiassa. Piirtäminen ja kuvien käyttö auttaa myös laajemmin tavallisessa terapiatyössä.

2.Teoreettinen viitekehys kuurouteen

2.1. Kuulovammaiset Suomessa

Kuulovammainen on yleistermi kaikille kuulovammaisille. Sen diagnostisointi tapahtuu lääketieteellisillä mittausmenetelmillä. Kuuloliiton mukaan Suomessa on 800 000 ihmistä, joilla on jonkinasteinen kuulonalentuma. Syntymäkuuroja on noin 5000, kuuroutuneita noin 3000. (Kuulo)

Kuuroutta pidetään kommunikaatiovammana, joka lääketieteellisestä näkökulmasta ja valtaväestön mielestä ehkäisee ihmisten välistä vuorovaikutusta.

Kuuron tutkijan, Markku Jokisen mielestä lääketieteellinen näkökulma kuuroudesta tarkoittaa suhtautumis – ja käsitystapaa, jossa kuuroutta lähestytään patologisena, ei – toivottavana tilana, josta tulee parantua. Kuuroutta pidetään puutteena ja vammana. (Jokinen Markku s. 7, 57 Takala 2015: 23 – 24 , 29)

Kuulovammaiset voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään; kuurot ja huonokuuloiset. (Takala 2015: 23)

Kuurot ovat ryhmä, joka ei voi kuulonsa avulla vastaanottaa puhuttua viestintää eikä kuulolaitteista ole hyötyä puheenerottamisessa. Suurimman ryhmän muodostavat ne, jotka ovat syntyneet kuuroina tai menettäneet kuulonsa ennen puheenoppimisikää. He ovat suurin viittomakieltä käyttävä ryhmä. Varhaiskuuro - termiä käytetään ensimmäisen elinvuoden aikana kuuroutuneesta henkilöstä. Puhekielen oppimisen jälkeen kuuroutuneista käytetään kuuroutunut – käsitettä. He pystyvät ilmaisemaan itseään puhumalla. Aikuisena kuuroutuneista harva opettelee viittomakielen eikä juuri hakeudu varhaiskuurojen pariin.

Suomessa on leikattu sisäkorvaistutteita vaikeasti kuulovammaisina syntyneille lapsille 1990-luvulta lähtien. Tänä päivänä miltei kaikille lapsille asennetaan sisäkorvaistute leikkauksen avulla. Nämä lapset tarvitsevat tiivistä puheterapiaa ja kuulonharjoitusta. Aluksi kuurojen yhteisö on osin nähnyt tämän kehityssuunnan uhkana kuurojen kulttuurille ja viittomakielen käytölle. Nykyään osa nuorista kuuloimplantoiduista hakeutuu viittomakielisten yhteisöön ja opettelee viittomakielen. Toiset heistä taas pyrkivät sulautumaan kuulevaan maailmaan apuvälineiden avulla.

2.2. Kuurot kieli – ja kulttuurivähemmistöryhmänä

Viittomakieli on tänä päivänä Suomessa pääasiassa myöhäiskeski-ikäisten ja vanhempien kuurojen käyttämä kommunikaatiotapa. Nuorempien viittomakieltä käyttävien kuurojen määrä on pienentynyt vuosien mittaan johtuen sisäkorvaistuteleikkauksista. Osa ei ole halunnut leikkausta eri syistä johtuen. Kuurojen Yhdistykset ovat olleet vanhemmalle kuurojen sukupolvelle tärkeä omakielinen

kokoontumispaikka eri tilaisuuksineen. Viittomakieliset kokoontuvat myös valtakunnallisesti esimerkiksi kuurojen kulttuuripäiville.

2.3. Viittomakielen kehittyminen Suomessa

Suomen viittomakielinen yhteisö sai alkunsa 1800-luvun puolivälissä, kun kuuro, 11 vuotta Ruotsissa koulua käynyt Carl Oscar Malm (1826–1863) palasi Suomeen ja perusti Suomeen ensimmäisen kuurojenkoulun. Malm toi Ruotsista mukanaan myös ruotsalaisen viittomakielen. Siitä on kehittynyt tänä päivänä Suomessa käytettävät suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli.

Nykyään suomalainen viittomakieli on Kuurojen Liiton mukaan noin 3 000 kuuron äidinkieli ja kaikkiaan sillä on noin 5 500 äidinkielistä käyttäjää (kuurojen kuulevat lapset sisällytettynä lukumäärään.) Suomenruotsalaisen viittomakielen kuuroja käyttäjiä on noin 100. Unescon kriteerien mukaan suomenruotsalainen viittomakieli on vakavasti uhanalainen.

2.4. Viittomakielten ominaispiirteitä

Viittomakielet koostuvat tietystä määrästä rakennepiirteitä kuten puhututkin kielet. Sanaa vastaava perusyksikkö on viittoma.

Viittomasta voidaan erottaa viisi perusosaa: käsimuoto, paikka, käsien liike, kämmenen ja sormien suunta sekä ei-manuaaliset piirteet (ilmeet, suun, pään ja vartalon liikkeet). Viittomakielten lauserakenteessa käytetään viittomajärjestyksen ja kieliopillisia suhteita ilmaisevien viittomien lisäksi viittomisen aikana tuotettuja kasvonilmeitä, kehon ja pään liikkeitä sekä kolmiulotteista tilaa.

Eri viittomakielissä käytettävät viittomat voivat olla erilaisia, mutta kieliopiltaan viittomakielet ovat lähellä toisiaan.

Viittomakieli ei siis ole kansainvälistä. Joka maalla on eri käsitteille oma viittomansa ja ne voivat poiketa naapurimaan viittomasta. Eri maiden viittomakieltä käyttävät ymmärtävät toisiaan paremmin kuin puhekieliset, jotka eivät osaa toistensa kieltä.

Näköaisti kykenee vastaanottamaan ja kädet ja muu keho tuottamaan samanaikaisesti lukuisia kielellisiä rakenneyksiköitä. Puhe-elimet ja kuuloaisti pystyvät tähän rajoitetummin.

Viittomakielet voivat rakenteessaan hyödyntää suorempia kielikuvia kuin puhutut kielet. Esimerkiksi menneeseen aikaan viitattaessa käden liike voi suuntautua viittojasta taaksepäin ja tulevaan viitattaessa eteenpäin.

Viittomien lisäksi monissa viittomakielissä käytetään sormiaakkosia, joiden avulla voi kirjaimittain viittoa puhutun kielen sanoja esimerkiksi silloin, kun tarvittavaa viittomaa ei tunne tai sitä ei ole (kuten uusia nimiä viitottaessa). Viittomakieltä ja viitottua puhetta voi myös viittoa kädestä käteen. Tällaista taktiilista menetelmää käytetään, jos ei näe

viittomia (kuurosokeat). Viitotussa puheessa viittomia käytetään usein taivuttamattomassa perusmuodossa puhutun kielen rakennetta seuraten.

2.5. Suomalainen viittomakieli

Viittomakieli täyttää kaikki luonnolliselle kielelle asetetut kriteerit. Se on syntynyt ja kehittynyt kuurojen keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Viittomakieli on visuaalinen kieli ja se koostuu käsien liikkeistä, ilmeistä ja eleistä. Sillä on oma kielioppinsa ja rakenteensa. (Takala 2015: 32)

Suomalaisella viittomakielellä ei ole kirjakieltä, mutta sillä on vakiintunut yleiskielen muoto. Yleiskielen perusominaisuuksia ovat selkeä lauserakenne, viittomien artikulaatio sekä murteellisten ja arkityylisten viittomien välttäminen. Suomalaiselle viittomakielelle yleiskieli ei ole kuitenkaan samalla tavoin vakiintunutta kuin esimerkiksi suomen ja ruotsin kielissä. Niillä on pitkä kirjallinen kulttuuri ja kirjakielen osaamiselle luodaan pohja koulussa. Viittomakielen asema opetuksessa ei ole niin vahva.

Vanhempi sukupolvi käyttää suomalaisen viittomakielen lisäksi paljon viitottua suomea, koska sillä ja suomen kielellä oli heidän nuoruudessaan vahva asema ja koulussa viittominen oli kiellettyä. Nuoret aikuiset ja keski-ikäiset kuurot ovat eläneet sallivammassa yhteiskunnassa. Heidän myötään kielen käyttöalat ovat laajentuneet huomattavasti ja heidän käyttämästään viittomakielestä on tullut moniulotteisempaa / rikkaampaa.

Kuurojen nuorimman sukupolven kohdalla sisäkorvaistuteleikkaukset ja niihin vahvasti liittyvä kuulon kuntoutusjärjestelmä ei usein salli viittomakielen käyttöä. Lähes kaikki sisäkorvaistutteen saaneet lapset integroidaan lähikouluihin. Kuulevan perheen kuulovammainen lapsi ei useinkaan saa viittomakielisiä vaikutteita, joten hän ei opi viittomakieltä lapsuudestaan asti.

2.6. Sosiokulttuurinen näkökulma kuurouteen

Jokisen mukaan sosiokulttuurinen näkemys tarkastelee kuuroutta kuurona olemisen sosiaalisten, lingvististen ja kulttuuristen näkökulmien kautta. Kuurot viittaavat kuurojen maailmaan, johon kuuluvat asenteet, arvot, tavat ja viittomakieli. Tässä näkökulmassa kuurouteen liitetään kieli – ja kulttuurivähemmistö, eikä kuuroutta koeta vammana. (Jokinen 2000: 79)

Viittomakieliseen yhteisöön kuuluminen ei riipu kuulon asteesta. Tärkein tekijä on positiivinen asenne viittomakieleen, kuurouteen ja yhteisön kulttuuriin sekä näönvarainen elämäntapa, halu käyttää viittomakieltä ja sen hallinta. (Jokinen 2000: 84)

2.7. Sisäkorvaimplantoidut

Suomessa ensimmäiset pikkulasten sisäkorvaistuteleikkaukset tehtiin 1990 – luvun puolessavälissä. Nykyisin melkein kaikki vaikeasti kuulovammaisina syntyneet pääsääntöisesti alle kaksivuotiaat leikataan. Kuulon kuntoutus on tärkeässä asemassa. Kuuloa ja puhetta harjoitetaan määrätietoisesti. Sisäkorvaistutteella voidaan saavuttaa hyvä puheentunnistuskyky vaikeassa kuulonalenemassa. (www.potilaanlaakarilehti.fi / sisäkorvaistute: mm. Dietz, Sivonen, Aarnisalo s. 570 – 576) Suomessa elää siis ensimmäisen ja toisen sukupolven nuoria, jotka ovat saaneet sisäkorvaistutteen. Sen saaneita kutsutaan SI – käyttäjiksi.

Anna Lemmetyisen pro – gradu sosiaalityön tutkielma v. 2013 keskittyi tutkimaan lehtikirjoittelua ”sisäkorvaistute uhkana ja mahdollisuutena” Kuurojen yhteisö vastusti alussa sisäkorvaistuteleikkauksia. (A.Lemmetyinen JYU pro-gradu sosiaalityö 2013)

Monika Hämälän amk – opinnäytetyö ” Lapsuudessa sisäkorvaistutteen saaneiden kulttuurinen identiteetti” (2022) antaa haastattelututkimuksen muodossa tietoa sisäkorvaistutteen saaneiden nuorten aikuisten identiteetin rakentumisessa

Tänä päivänä on ehkä päästy jyrkistä vastakkainasetteluista. Sisäkorvaistute ei kuitenkaan tee kuulevaksi. Sen käyttäjä kohtaa arkielämässään edelleen kuulemisen vaikeuksia. Ongelmia ja vaikeuksia voi tulla fyysisellä ja psyykkisellä alueella.

2.8. Tulkkipalvelu

Vuonna 1995 tuli voimaan laki, perusoikeudet 14 § jossa viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkkaus- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. Kuuroilla on oikeus saada eri yhteiskunnan tarjoamia palveluja tasavertaisina kuulevien kanssa.

Tulkkauspalvelua haetaan Kelasta. Siihen tarvitaan lääkärintodistus kuulovammasta, kuulonäkövammasta tai puhevammasta. Näin tulkkauspalvelun avulla voi osallistua tasavertaisena yhteiskunnan jäsenenä eri toimintoihin.

Tulkkaus tarkoittaa viittomakielellä tai jollakin kommunikaatiota selventävällä menetelmällä tapahtuvaa tavallisesti puheella tuotetun viestin kääntämistä / välittämistä. Tulkkaustilanteessa on aina kolme osapuolta. Kirjojen tai vastaavien teosten kääntäminen ei kuulu tulkkauspalveluun. Kuulo-tai puhevammaisella henkilöllä on oikeus saada tulkkausta 180 tuntia vuodessa ja kuulonäkövammaisella henkilöllä 360 tuntia vuodessa. Tarvittaessa voi hakea lisätunteja.

3. Kuurouden vaikutus psyykkiseen kehitykseen

Kuurous merkitsee vain kuulon puuttumista. Muiden aistien kautta tulevaa tiedon määrää voidaan lisätä. Aistien kautta tulevat virikkeet toimivat malleina psyykkisten vastineiden eli representaatioiden muodostumisessa. Ulkoisen maailman psyykkiset vastineet muodostavat psyykkisen maailmamme. (Dundefelt 1995, 52.) Näin ollen pienelle lapselle jokainen aistimus on tärkeä. Niiden perusteella lapselle muodostuu sisäinen maailma, joka tukee yksilön kasvua.

Moni myöhäiskeski-ikäinen ja sitä vanhempi kuuro on elänyt lähes kielettömän varhaislapsuuden.(viittomakieltä ei käytetty kotona, kuntoutuksessa eikä koulutuksessa.) Hän ei ole voinut ilmaista itseään vanhemmilleen kielellisesti omia tarpeitaan ja tunteitaan, jos perheessä ei ole viitottu. Tämä on vaikuttanut myös vuorovaikutukseen, joka on voinut olla epätarkkaa ja aiheuttanut molemminpuolista turhautumista ja väärinkäsityksiä.

Kuuron lapsen mahdollisuudet samaistua vanhempiinsa ja sitä kautta sisäistää elämässä tarvittavia rooleja on ollut vaikeaa. Ennen kuurot lapset ovat myös joutuneet 6 – 7 vuotiaina eroon pitkiksi aikoihin vahemmistaan internaattikouluihin.

Kuurojen opetuksessa on myös opetettu suomen kieltä oraalisella metodilla. Moni kuuro on myös oppinut viittomakielen vasta kouluaikana koulutovereiltaan. Kuuron lapsen tiedot esimerkiksi perheen normeista ja perusteista on voinut jäädä heikoiksi, jos perheessä ei ole viitottu. (Raija Pihavainio, Pirjo Leino: Voisimmeko keskustella? Uusia näkökulmia perheterapiaan kuurojen parissa. Julkaisusarja R 6 / 1998 Kuurojen Liitto)

Kuulovammasta voi seurata lisäongelmia, myös mielenterveydellisiä. Ne eivät ole suoraan seurausta kuulovammasta vaan häiriintyneestä vuorovaikutusprosessista. On saattanut tulla ongelmia kiintymysvaiheen kiinnittymisen ja irtautumisen osalta. Monenlainen negatiivien kehä kuuron lapsen ja hänen ympäristönsä välisen vuorovaikutuksen välillä on voinut johtaa yksilön psyyken sisäisiin tapahtumiin esimerkiksi minäkuvaan. (Kemppainen I, Pohjankoski T. Takkunen H. Mielenterveyskokeilun raportti, Kuurojen Huoltokotisäätiö 1987)

Dunderfeltin (1995, s. 5, 53-54) mukaan lapsuuden ihmissuhteiden merkitys kehitykselle on tärkeää. Niillä tarkoitetaan kaikkea mikä vaikuttaa ihmisten välillä: puhetta, sanoja, eleitä ja erityisesti tunneilmapiiriä. Siinä ihmisten välillä syntyy psyykkisiä ja sosiaalisia ”kenttiä” jännitteineen, vaatimuksineen ja rakkauden sekä vihan voimineen. Ihmissuhteet ovat myös ravintoa lapselle. Hän syö ja hengittää sosiaalisen kentän ilmiöitä.

Kuuron sosiaalinen todellisuus ja sen kehittyminen on ollut haasteellista. Minäkuvan ja minuuden kehityksessä on Dunderfeltin (1995: 60) mukaan ensimmäiset ikävuodet merkittäviä. Ympäristön ja sen vuorovaikutuksen kautta lapsen kielen omaksumiskyky ja ”peruskielioppi” heräävät, kun aistien välityksellä kuultu ja nimenomaan koettu kieli ja

puhe virtaavat lapsen tietoisuuteen. Yksilöllisyyden eli minuuden kehityksen edellytyksenä on kielen oppiminen. Se liittää lapsen määrättyyn kulttuuriin. (61, 63)

Ei voida osoittaa, että kuurous suoraan aiheuttaisi psyykkisiä ongelmia. Tänä päivänä ihmiset ovat valveutuneempia ja saavat internetin ja muiden lähteiden kautta paremmin tietoa. Tulkkipalvelu ja muut kuurojen palveluja tuottavat tahot ovat parantaneet kuurojen oikeuksia ja toimintaedellytyksiä. Kuuloimplanttileikkaukset hyvin pienillä lapsilla asettavat vanhemmat haastavaan tilanteeseen. Leikkaustekniikka ja tulokset ovat kehittyneet paljon. Suurin osa vaikeasti kuulovammaisista lapsista syntyy kuuleville vanhemmille (98 %) joilla ei välttämättä ole tietoa kuuloalan asioista ja viittomakielestä.

4. Valitsemieni ratkaisukeskeisen terapian työvälineiden käyttö piirrosten avulla

Olin ajatellut kysellä muilta viittomakieltä käyttäviltä terapeuteilta, mitkä toiminnalliset ja visuaaliset menetelmät ovat auttaneet heitä terapiassa viittomakieltä käyttävien asiakkaiden kanssa. Laadin kyselylomakkeen ja lähetin sen kuudelle viittomakieltä käyttäville terapeuteille sähköpostitse huhtikuun alkupuolella. Heillä oli vastausaikaa toukokuun loppuun saakka. (liite 1: sähköpostitse lähetetty kirje.) En saanut yhtään vastausta. En siis voinut tehdä analyysiä ja koostetta vastauksien puutteen vuoksi.

Päätin testata itse ratkaisukeskeisiä työkaluja piirtämisen, visualisoinnin ja kuvien avulla. Pyysin kahdelta harjoitusasiakkaaltani suostumusta menetelmien käyttöön kevään – kesän 2022 aikana.

Valitsin viisi ratkaisukeskeisen terapian työkalua sillä perusteella, että koin haastavana käyttää niitä viittomakielisten kanssa, jotka eivät ole tottuneet sanoittamaan asioitaan ja joille abstrakti ajattelu on vierasta.

Kuvaamani asikastapaukset ovat autenttisia, mutta olen hieman muunnellut niitä tunnistettavuuden ehkäisemiseksi.

Harjoitusasiakkaiden kanssa käyttämäni ratkaisukeskeiset työkalut piirrosten ja suomeksi esittelyn avulla:

Ihmekysymys

Tähtihetki

Poikkeus / uudelleenmäärittely

Nelikenttätyöskentely

Tunteiden abc

4.1. Ihmekysymys

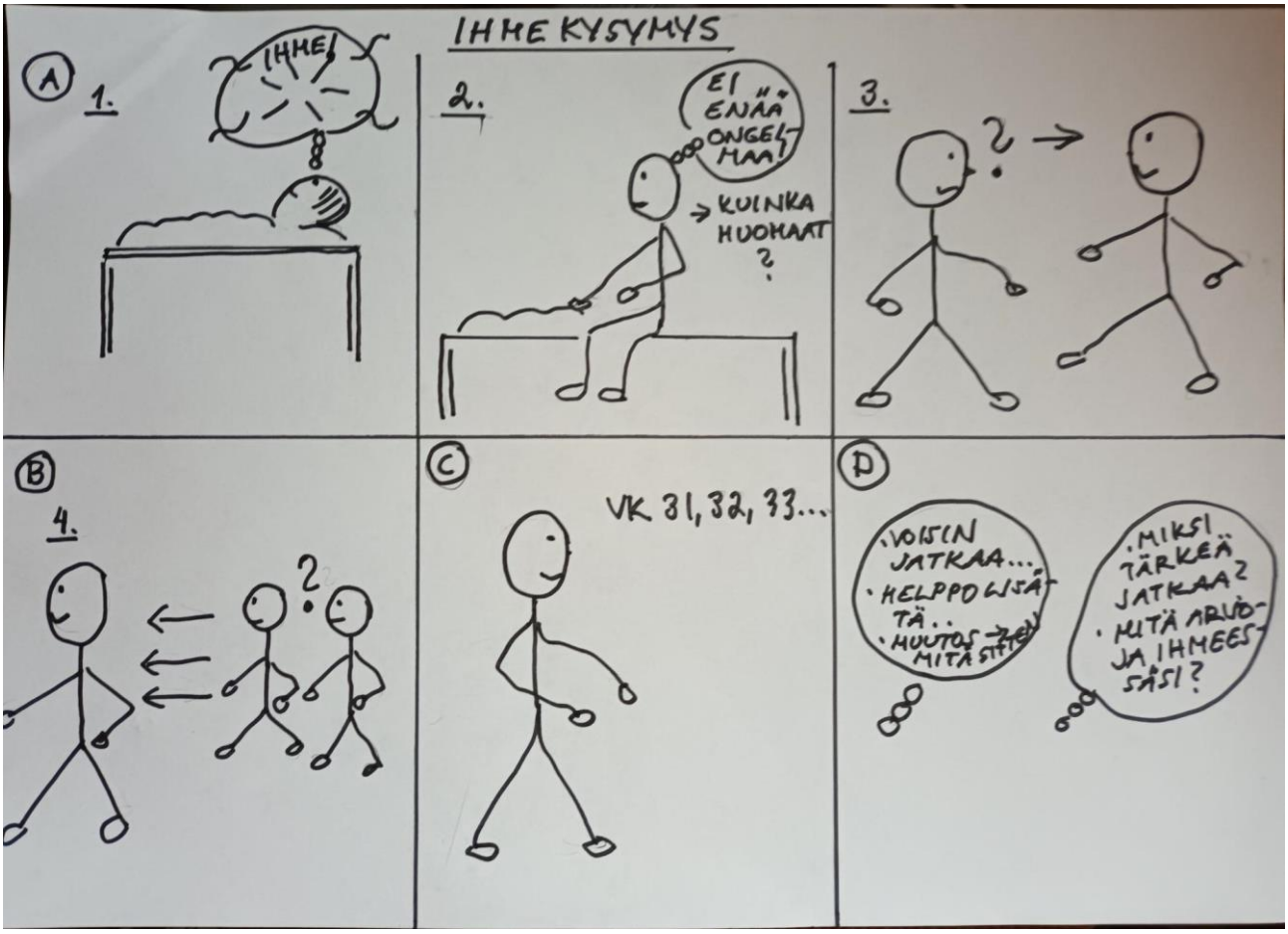

Kerroin viittomakielellä asiakkaalle, että käytän tänään ratkaisukeskeisen terapian ihmekysymys –työvälinettä. Olin piirtänyt kuvat valmiiksi. Asiakas on määritellyt ongelman. Pyydän häntä kuvittelemaan, miten ongelma ratkeaisi.

Kuva 1.

Ihminen herää aamulla. Hän kokee, että unen / yön aikana on tapahtunut ihme. Asiakas kertoo, että on kevyempi ja iloisempi olo.

Kuva 2.

Olo on tosiaan kevyempi ja iloisempi. Ei enää niin surullista ja onnetonta oloa kuin nukkumaanmennessä.

Kuva 3. Viiton piirroksen avulla, kuinka joku toinen henkilö huomaisi, että jotakin on muuttunut? Asiakas kertoo, että toinen havaitsi, että olen iloisempi ja tervehdin häntä aamulla.

Kuva 4.

Kysyn viittomakielellä, kuinka muut huomaisivat käytöksesi muutoksen. Asiakas vastaa, että olen iloisempi ja reippaampi. Toiset huomioivat sen.

Kuva 5. C

Kysyn viittoen, miten (hyvä) muutos on edennyt jatkossa? Oletko tehnyt muutoksia? Millaisia? Asiakas vastaa, että en ole enää välittänyt muiden käytöksestä.

Kuva 6. D

Pohdimme, miksi on tärkeä jatkaa hyvää muuttunutta käyttäytymistä. Miksi se on tärkeää? Onnistuuko jatkaa hyvää muutosta?

4.2. Tähtihetki – työkalun visualisointi piirtämällä

Kysyin asiakkaalta, sopiiko hänelle, että käytän ratkaisukeskeisen terapian tähtihetki – työkalua avaten sitä piirtämällä. (Se sopi asiakkaalle.) Viitoin asiakkaalle, että muistelisi tilannetta, jossa hänelle on tullut onnistumisen tunne. Asiakas vastasi, että hän haluaa muistella muutamaa elämänsä aikana. (ei ole työelämässä tällä hetkellä.) Kysyin viittomakielellä, sopiiko että piirrän kaarevan ikäjanan. Laitoimme pari ikäkymmentä näkyviin.

Piirsin tähti-kuvion

Hän oli saanut hyviä kokemuksia opintoharjoittelunsa aikana. Ajatteli, että voi hyödyntää niitä tulevassa työssään. Ohjaajan palaute oli voimaannuttanut häntä.

Toinen tähti: Asiakas halusi, että piirretään muitakin tähtiä. Työelämässä ollessaan asiakas koki, että sai hyviä ja toimivia ideoita, joista oli työympäristölle hyötyä. Hän sai myös kehittää erilaisia työmenetelmiä.

Asiakas nimesi kolmannen tähtihetken, piirsin kolmannen tähden. Hän kertoi, että toisen lapsen syntymä oli sujunut hyvin, synnytti luonnollisesti. Imetys ja vauvanhoito oli vaivatonta. (ensimmäinen lapsi syntyi keskosena ja oli monenlaisia ongelmia.)

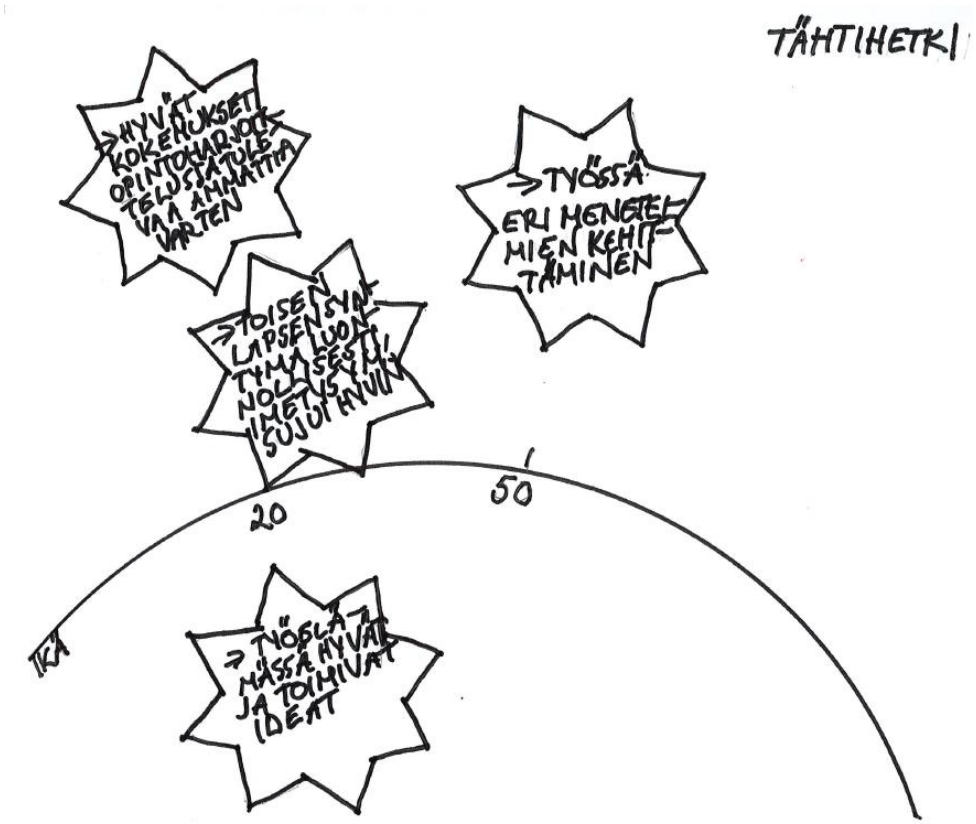
TÄHTIHETKI
HYVÄT KOKEMUKSET OPINTOHARJOITTELUSTA TULEVAA AMMATTIA VARTEN
TYÖSSÄ ERI MENETELMIEN KEHITTÄMINEN
TOISEN LAPSENSYNTYMÄ LUONNOLLISESTI, IMETYS SUJUI HYVIN
20
50
IKÄ
TYÖPAIKASSA HYVÄT JA TOIMIVAT IDEAT

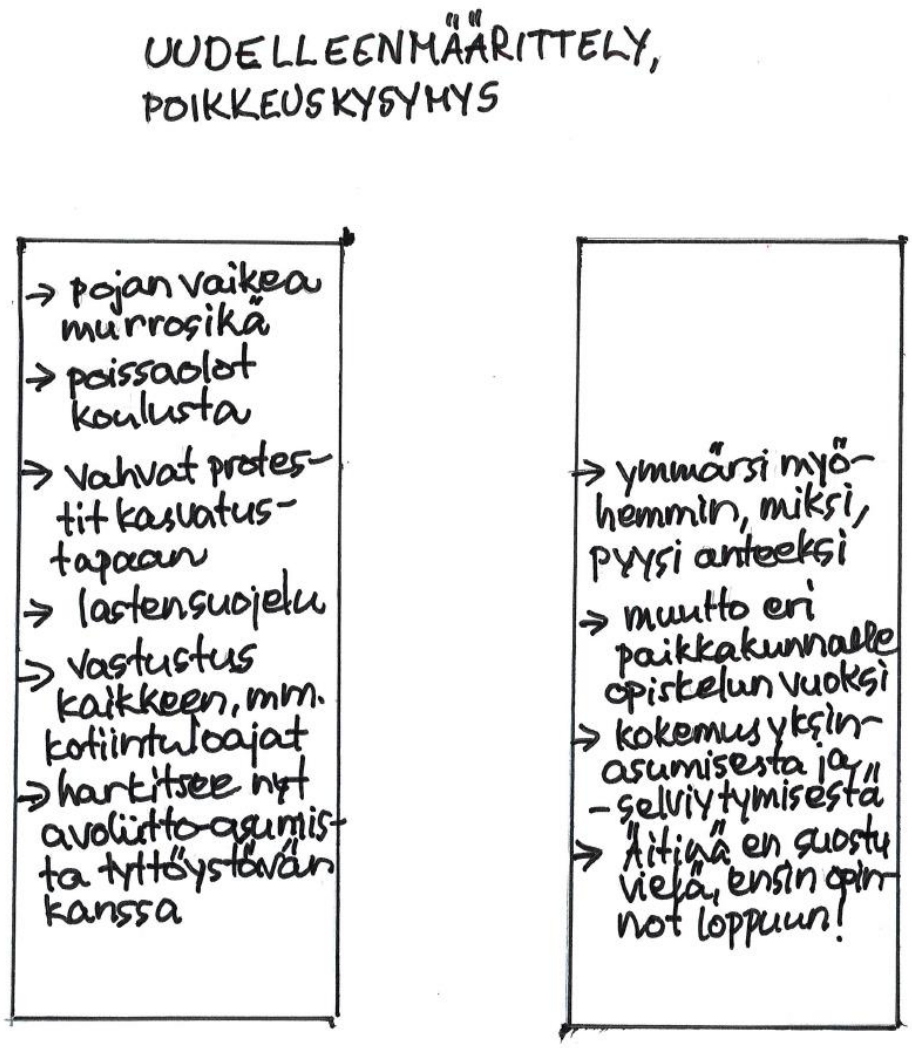

4.3.**Uudelleenmäärittely, poikkeus:** ratkaisukeskeisen terapian työkalu:

Viittomakielinen asiakas halusi nimetä ongelmakseen murrosikäisen (nyt jo aikuistuneen) lapsensa kanssa käydyt vaiheet.

Ongelma oli hankalimmillaan, kun lapsi ei halunut käydä koulua. Lastensuojelu tuli mukaan kuvioihin. Murrosikäinen kapinoi myös vanhempiensa kasvatusmenetelmiä. Hän vastusti vahvasti mm. kotiintuloaikoja.

Ongelma pieneni, kun nuorelle tuli enemmän ikää. Nuori itse ymmärsi, miten kovasti hän oli kapinoinut. Oli myöhemmin pyytänyt vanhemmiltaan anteeksi käytöstään.

Nuori muutti jatko-opiskelupaikan vuoksi eri paikkakunnalle. Asiakkaasta oli hyvä, että nuori pääsi itsenäistymään. Hän saa kokemusta yksinasumisesta ja selviytymisestä.

Nyt mietityttää, kun nuori alkoi seurustelemaan ja harkitsee yhteenmuuttamista kumppaninsa kanssa. Vanhempana ei suostu vielä siihen, että muuttaisivat yhteen. Nuoren on saatava ensin opintonsa loppuun.

Tästä työkalusta oli hieman hankala kehittää piirrosta. Päädyin kahteen eri sarakkeeseen, jossa vasemmalla puolella oli ongelmat ja hankaluudet, oikealla puolella myönteiset poikkeamat.

4.4. Nelikenttä

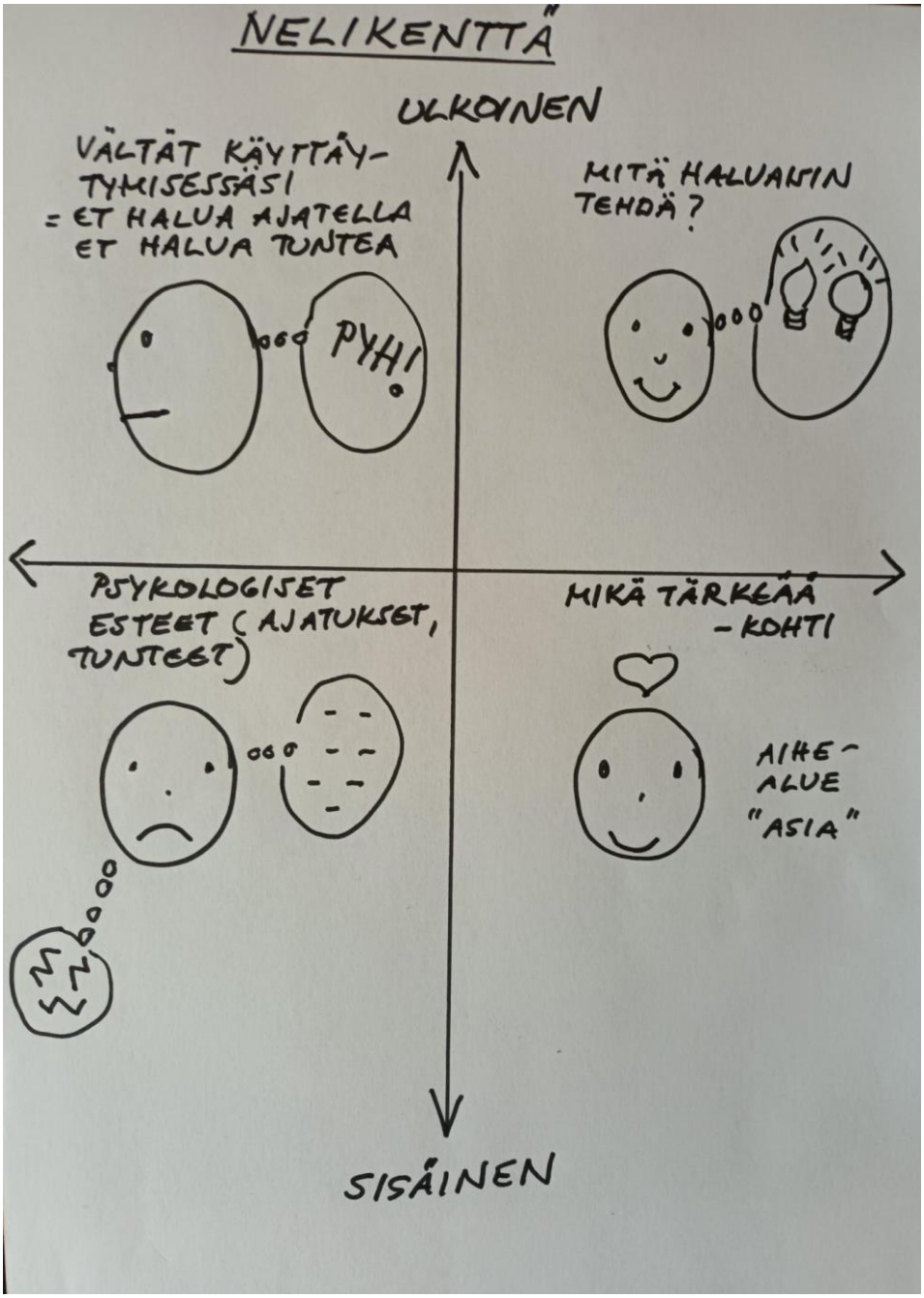

Asiakas käytti suomenkielen mukaista viittomista, viitottua puhetta. Oikea alakulma (aihe, mikä on tärkeää) : Kunnioitus ja toisia kunnioittava suhtautuminen on tärkeää, samoin tasavertainen suhde. ”Elä ja anna toisenkin elää.” Omat arvot ja usko on myös tärkeää. Kyky antaa anteeksi. Vaatii omien ajatusten muuttamista. Kiitollisuus, sitä pitäisi harjoittaa useammin, uskoa siihen että rakkaus on todellista.

Oikea yläkulma (teot kohti tärkeää) : Asiakas mietti: Yritän kuunnella ja huomioida. Pyrin dialogisuuteen toisen ihmisen kanssa. Tarjoan auttavan käteni silloin kun sitä tarvitaan. Tuen, neuvon ja ohjaan jos toinen sitä pyytää.

Vasen alakulma (psykologiset esteet) : Itsetunnon puute, onko minulla tarpeeksi luottamusta? Omat negatiiviset kotoa opitut asiat ja kokemukset. Tunteet tulevat esille kiltteyden aiheuttamasta tilanteesta. Rajat puuttuvat.

Vasen yläkulma (välttämiskäyttäytyminen): Olen itsekeskeisempi, toimin automaattipilotilla, käytän ohituskaistaa, yleistän. Joskus saatan miellyttää toista. Ikävimmässä tilanteessa toisen ”nokkiminen.”

4.5.Tunteiden abc – työkalun käyttö piirroksen avulla

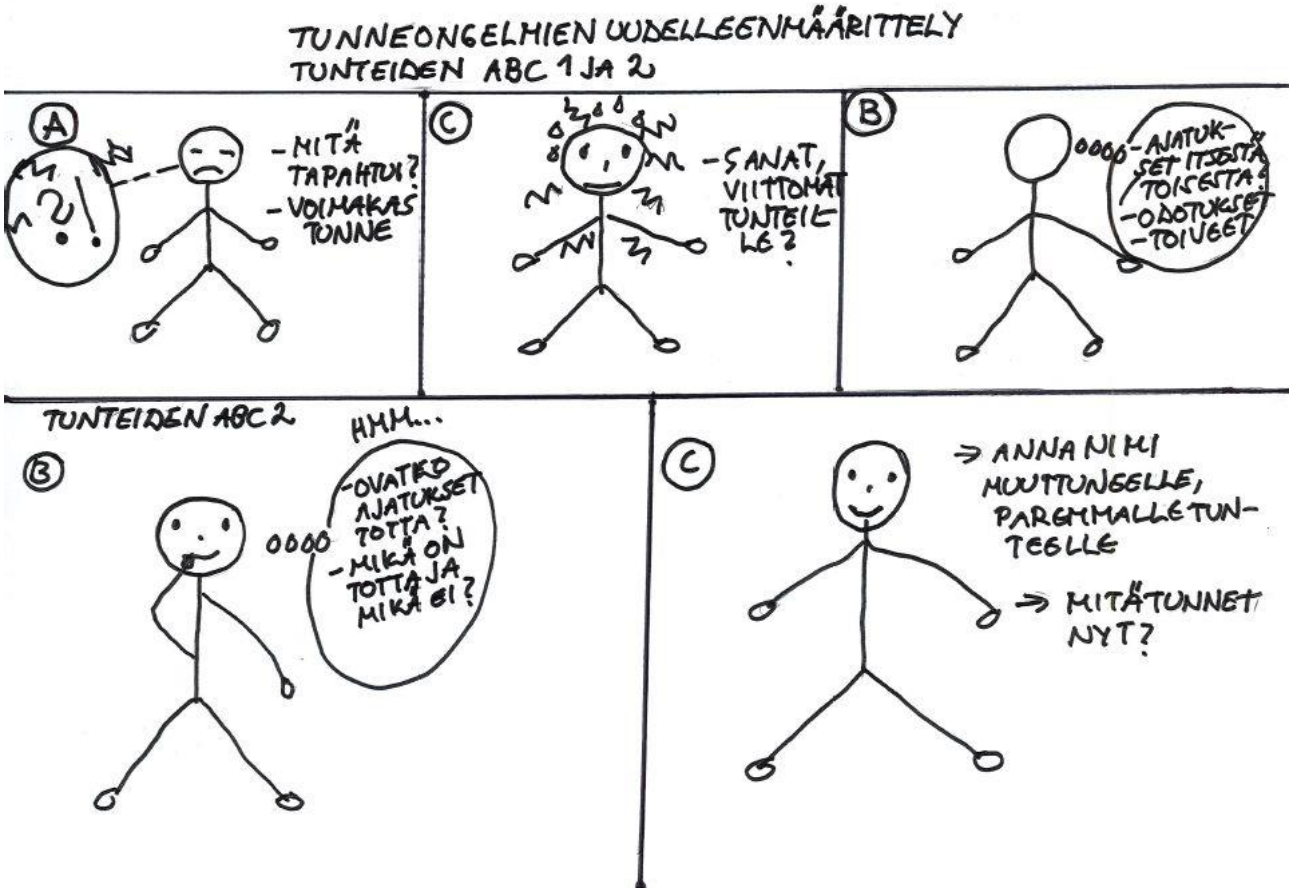

Tarjosin viittomakieliselle asiakkaalle mahdollisuuden käsitellä suhdetta puolisoonsa tunteiden abc –työkalun avulla. Ongelmana oli eräs tilanne. Näytin hänelle etukäteen tekemääni piirrosta. Hänen tunnereaktionsa oli suuttumus ja mustasukkaisuus.

Asiakas toi esille, että eri kieltä käyttävän puolison olisi hyvä huomioida vaimoaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa muiden kanssa. Toisen ei tarvitsisi jäädä ulkopuoliseksi. On myös hyvä keskustella puolison kanssa päinvastaisesta tilanteesta,

jossa vaimo keskustelee eri sukupuolta edustavan omakielisen henkilön kanssa. Miltä sellainen tuntuisi puolisosta?

Asiakas tunnisti puolisonsa käytöksessä jotakin samaa isänsä käyttäytymisestä äitänsä kohtaan. Jää rupattelemaan vastakkaista sukupuolta olevan kanssa, vaikka jokin asia kesken puolison kanssa. Turhautuminen oli siis tunne. Ei ollut totta, että puoliso olisi ollut ihastunut naapuriin. Jäi vain keskustelemaan.

Parempi mieli ja olo nyt. Hyvä keskustella tapahtuneesta tilanteesta jälkeenpäin puolison kanssa. Helpottunut olo kun sai ilmaista kätketyn mustasukkaisuutensa.

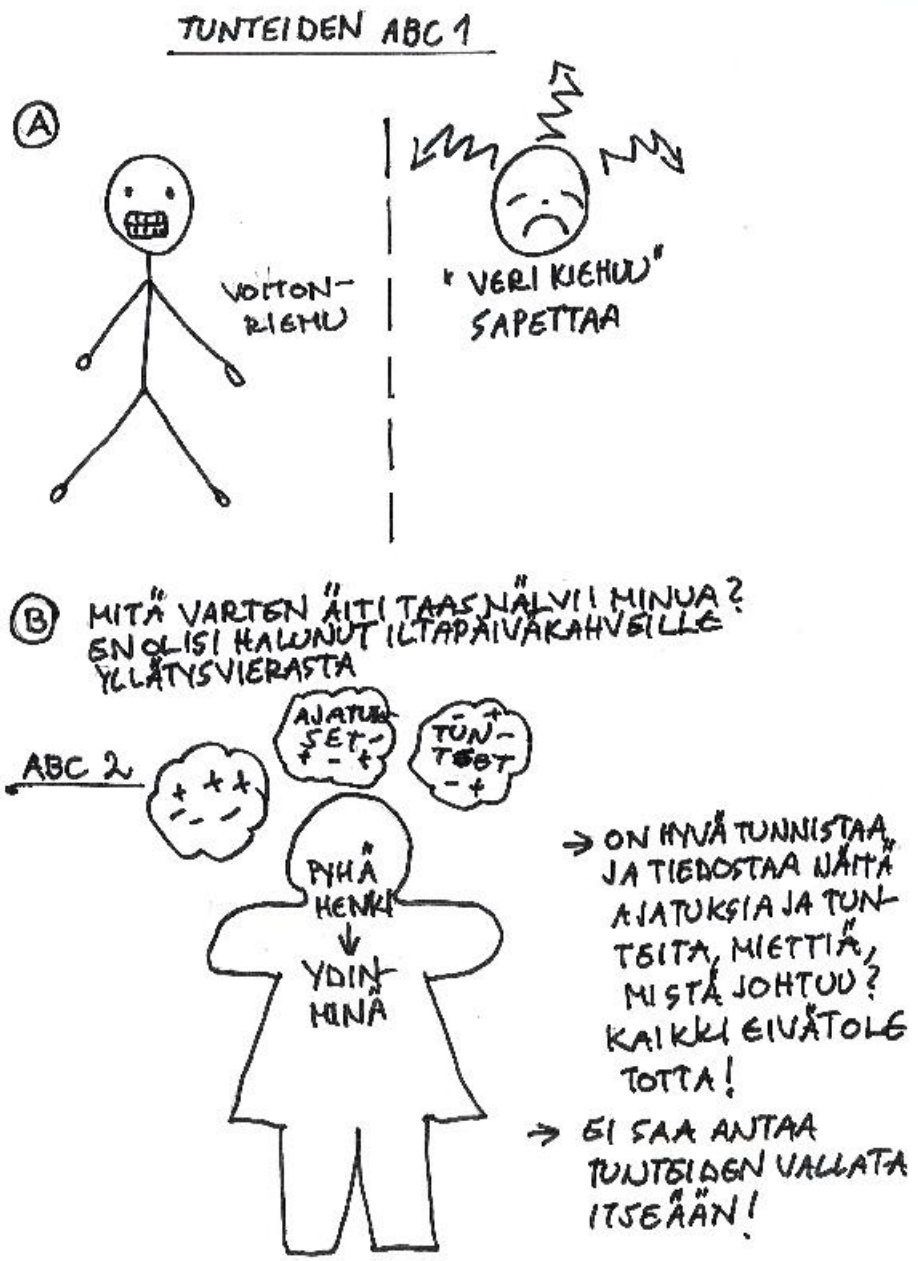

Tunteiden abc – työkalun avaaminen viittomakieliselle asiakkaalle

Kuuro asiakas halusi piirtää itse kuvan edellisen piirroksen pohjalta.Piirsi äitinsä voitonriemuisen näköisenä. Hän tunnisti tilanteen ja tunnetilan. Hän jatkoi piirtämällä oikealle puolelle: ”sapetti kovasti, ” veri kiehui” – olo. Ja äiti voitonriemuisen näköisenä toisella puolella. Hän ajatteli, että miksi äiti taas kiusaa / nälvii minua. Tunnisti samanlaista käyttäytymistä jo lapsuudestaan. Oli tarkoitus nauttia iltapäiväkahveista vanhempien luona rauhassa, ilman vieraita. Äiti oli sattumoisin tavannut heidän yhteisen tuttunsa ja pyytänyt tätä kahville, kun tytärkin on nyt käymässä kotona (eri paikkakunnalla.)

Ajatukset olivat sinä hetkenä totta. Asiakas kokee, että ongelman tunnetila on lieventynyt, mutta äidin käyttäytymistapa painaa välillä mieltä.

Keskustelimme vielä ajatusten ja tunteiden vallasta. Niitä tulee ja menee. Tärkeintä on ydinminä, sen kuunteleminen. (keskustelimme, että Jumala on antanut meille Pyhän Henkensä, ”asuu” ja vaikuttaa ydinminässä.)

5. Muiden ratkaisukeskeisen terapian työkalujen käyttö viittomakielisten kanssa

Asteikon käyttö viittomakielellä selvittäen sekä piirtämisen kautta on suhteellisen helppoa.Olen kokenut sen hyvänä ja toimivana menetelmänä esimerkiksi tunnetilan vahvuuden suhteen.

Kokeilin transaktioanalyysiä piirtäen V – A – L pyörylät ylhäältä alaspäin. Piirroksen avulla asiakkaalle avautui paremmin, miksi tietty tunnereaktio ilmeni. Tunnisti vanhempansa käyttäytymisestä oman reaktionsa. Haluaisin ohjata viittomakielisiä asiakkaita ymmärtämään sen, että vanhemman ja lapsen tilat perustuvat tunteisiin ja ennakkoluuloihin sekä vahvistaa aikuisempaa asennetta eri ongelmatilanteissa.

Sukupuun käyttö on mielestäni hyödyllinen viittomakielisten asiakkaiden kanssa. Näin saan itse terapeuttina käsityksen, onko hän kenties ainoa suvun kuuro. Kuviosta ilmenee myös hyvin eri suvun henkilöiden suhteet kuuroon. (hankala, holhoava, tasavertainen, kannustava.) Saatan pyytää myös valokuvia, kun rakennetaan sukupuuta.

Tyhjä tuoli –työkalu on hyvä ja konkreettinen. Se herättää vahvoja tunteita, jos asiakas ottaa harjoituksen todesta ja eläytyy siihen. Joskus voin laittaa nuken tai jonkun esineen tuolille, jos hänen on vaikea kuvitella ihmistä siihen.

Olioksi ulkoistaminen tuntui eräästä viittomakielisestä asiakkaasta hankalalta, vaikka yritin piirtää hänen kuvaamansa olion ja käsittelimme jatkokysymyksiä oliosta käsin.

Voimahahmon haastattelu ja sen kuvaaminen esimerkiksi piirtämällä toimii, jos viittomakielinen asiakas oivaltaa sen paikkojen vaihtamisten myötä. Taidot ja kyvyt kirjoitetaan fläpille muistiin.

HOT – hyväksymis ja omistautumisterapian soveltaminen viittomakielisten kanssa edellyttää syvällistä ja rauhallista keskustelua. Joissakin osin käsitteitä pitää muokata esimerkiksi viittoa mikä on sisimmässäsi tärkeintä jos haluan käsitystä asiakkaan arvoista. (arvo on abstrakti käsite, moni kuuro ei ymmärrä sen syvällisempää merkitystä.) Olen käyttänyt menestyksellisesti bussimetaforaa, sen on hyvä lisä tässä työkalussa.

Mihin suuntaan haluan mennä – kysymyspatteristo on hyvä työväline jos kuuro asiakas kokee, jos jokin käyttäytymisensä on ongelmallista ja missä haluaa muuttua.

Avoimia kysymyksiä on aina hyvä esittää, jotta asiakas ei voi vastata kyllä tai ei. Ne aktivoivat myös asiakasta ajattelemaan enemmän itse.

6. Kokemuksia Kehitysvammaliiton ilmekuvien sekä muiden materiaalien käytöstä ratkaisukeskeisessä terapiassa

Kehitysvammaliiton kuvapankin eri ilmekuvista t. –piirroksista ei usein löydy sopivaa. Helpointa on piirtää itse tikku-ukko ilmekuvia. Näytin erästä kuvaryhmää kuurolle asiakkaalle ja hän täydensi sitä seuraavasti: (liite: asiakkaan ”täydentämä” kuva.)

Muiden ilmevalokuvien käyttö tuo visuaalisuutta terapiatilanteeseen, jossa sanallinen esitys / kerronta ei aina riitä. Toimii myös maahanmuuttajataustaisten kuurojen kanssa. Onneksi nykyään on saatavilla paljon ilmekuvamateriaalia.

On myös olemassa erilaisia terapeuttisia kortteja, kuten käyttämäni inspiraatiokortit (Maaretta Tukiainen, Krista Keltanen, ps-kustannus) ja toivon kortit (Mia Moisio: hidasta elämää 2019.) Parisuhteen keskustelukortit (Eevi Vuoristo, Marika Rosenborg & Hidasta elämää 2022) Olen kokeillut pariskunnan kanssa. Suomenkieliset kortit vaativat kuitenkin samalla minulta terapeuttina viittomakielelle kääntämistä. En koe sitä vaikeana, mutta se on terapiatyössäni lisäelementti. Viittomakielistä terapiamateriaalia ei juuri ole. Sovelletaan sitä mitä on ja mikä toimii kuurojen kanssa.

7. Pohdinta

Koen tärkeänä, että käytän piirtämistä ja / tai kuvia terapiassa viittomakielisen henkilön kanssa. Näin erilaiset menetelmätyökalut avautuvat asiakkaalle paremmin kuin pelkkä viittominen. Monilla kuuroilla on vahva visuaalinen muisti. Viittomakieli perustuu näkemiseen. (kuurosokeilla taktiili viittomiseen, jossa taas tuntoaisti on muistamisen tukena.) Jatkossa minun olisi myös hyvä verkostoitua muiden viittomakieltä käyttävien terapeuttien kanssa, jos se on mahdollista.

Lähdeluettelo:

Dunderfelt Tony: Elämänkaaripsykologia. Wsoy Porvoo 1995

Jokinen Markku: Kuuroutta koskevia näkemyksiä peruskoulun kuulovammaisten opetussuunnitelmien perusteissa 1987. Julkaisusarja L 1 / 1992 Kuurojen Liitto

Jokinen Markku 2000: Kuurojen oma maailma – kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Finn Lectura, Helsinki 79 - 101

Kemppainen, Pohjankoski, Takkunen: Mielenterveyspalvelukokeilun raportti Kuurojen huoltokotisäätiö 1987

Takala, M. (2021 -2022) Ratkaisukeskeiset työkalut, luentomateriaali.Kristillinen terapiainstituutti

www. jyu.fi Anna Lemmetyinen Pro-gradu sosiaalityö 2013

www.kela.fi / vammaisten – tulkkauspalvelu

www.lapci.fi blogi sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen itsetunto ja positiivinen minäkuva

www.kela.fi / vammaisten – tulkkauspalvelu

www.kotus.fi / kielitieto/ kielet / suomen _ viittomakielet

www.kuuloliitto.fi sisäkorvaistute eli sisäkorvaimplantti v.2017

www.papunet.fi / kuvatyökalut

www.potilaanlaakarilehti.fi Dietz, Sivonen, Aarnisalo: sisäkorvaistute

www.theseus.fi Monika Hämälä: Sisäkorvaistute uhkana ja mahdollisuutena

Liitteet:

1. Viittomakielentaitoisille psyko – ja perheterapeuteille lähettämäni kysely
2. Kehitysvammaliiton papunet.fi:n ilmekuvasarja, jota asiakas täydensi
3. Viittomakieli – yksi äidinkielistämme esitteen ” viisikymmentä viittomaa arkipäivän tilanteisiin” (Kuurojen Liitto ry)

Liite 1. Helsingissä 19.4. 2022

Hyvät Suomessa toimivat viittomakielentaitoiset psyko- ja / tai perheterapeutit!

Tunnen suurimman osan teistä. Ilo lähestyä nyt näin! (osaa en ole tavanut vuosiin.)

Käyn parhaillaan ratkaisukeskeistä terapiakoulutusta. Aloitin sen työn ohessa keväällä v. 2021. (Saan koulutusta varten työnantajani, Hgin srk-yhtymän koulutusmäärärahaa, tosin ei kata kokonaan.)

Koulutus päättyy keväällä v. 2023. Koulutuksen toteuttajana on Kristillinen terapia-instituutti. (myös sielunhoitoterapeutin pätevyys.)

Päättötyö kuuluu koulutusohjelmaan. Sen pitäisi olla valmis syyskauden -22 aikana. Aiheenani on:

” Hyväksikoetut toiminnalliset ja visuaaliset menetelmät ratkaisukeskeisessä terapiassa, kun abstrakti ajattelu asiakkaalle vaikeaa.” (kuurot ja kuulovammaiset)

Olen lukenut viittomakielentaitoisten terapeuttien lopputöitä (Kuurojen Liiton julkaisut) ja löytänyt hyviä vinkkejä päättötyötäni varten. Pyrin kuvaamaan mahdollisimman laajasti toiminnallisia ja visuaalisia menetelmiä, joista on koettu olevan apua ja hyötyä terapiatilanteissa kuurojen kanssa, joiden kielellinen kompetenssi tai abstrakti ajattelu ei riitä. Eli pelkkä keskustelu viittomakielellä ei ole avanut asiaa tarpeeksi asiakkaalle.

Olisin kiitollinen, jos saisin teiltä kokeneilta terapeuteilta käyttämiänne menetelmiä. Voit kirjoittaa ja / tai piirtää niitä. (Raija Pihavainion ja Pirjo Leinon ”voisimmeko keskustella” –lopputöissä Leino kuvaa joitakin menetelmiä s. 22 – 30.) Jos olette kehittäneet niistä omanlaisianne, olisin myös kiinnostunut niistä. Entä pikkunukke-hahmojen käyttö? Onko kokemusta? **Kuvat, valokuvat, draama ym.? Mitä oivalluksia kuuro asiakas on saanut?** Älkää antako terapiasuuntauksen vaikuttaa vastauksiinne.

Koen itse, että toiminnalliset ja visuaaliset menetelmät palvelevat erittäin hyvin terapiassa kuurojen kanssa. (en ole vielä käyttänyt niitä kovin paljon resurssien puutteen vuoksi, kun on varsinainen päätyökin.)

En oikein löytänyt netistä laajempaa kuvausta tästä aiheesta. Olisin kiitollinen, jos joku teistä tietäisi hyviä linkkejä maailmalta. (materiaalia on lähinnä autismin kirjon ja afasia-potilaille.)

Voit lähettää vastauksesi minulle joko sähköpostina tai maapostina **31.5.-22** mennessä.

Helsingin seurakuntayhtymä

Kuurojentyö / Päivi Korhonen

Kolmas Linja 22 B , 00530 Helsinki sähköposti: paivi.korhonen@evl.fi

ps. voit halutessasi antaa osoitteesi, vastanneet saavat pienen kiitoksen.

Liite 2.

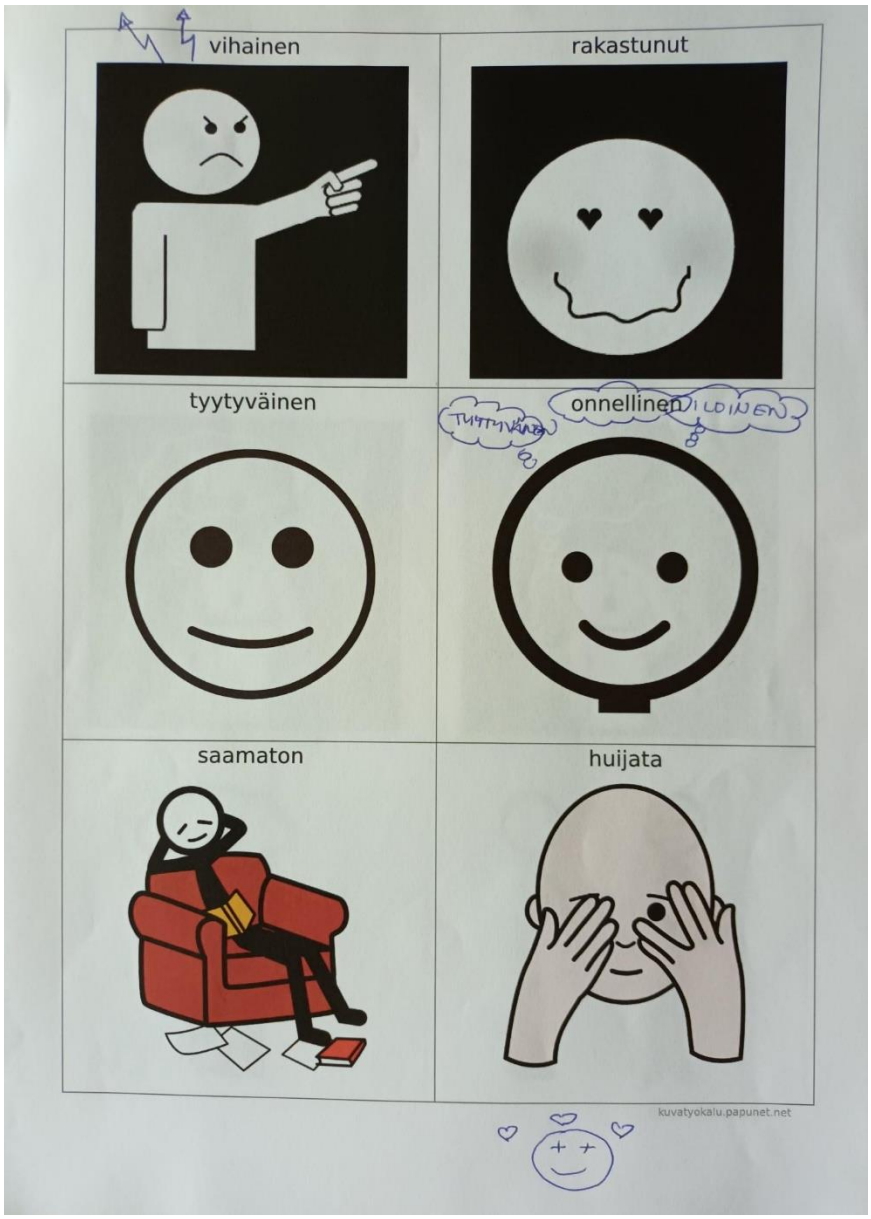
vihainen
rakastunut
tyytyväinen
onnellinen
TYTYTYVÄINEN
ILOINEN
saamaton
huijata
kuvatyokalu.papunet.net

Liite 3.

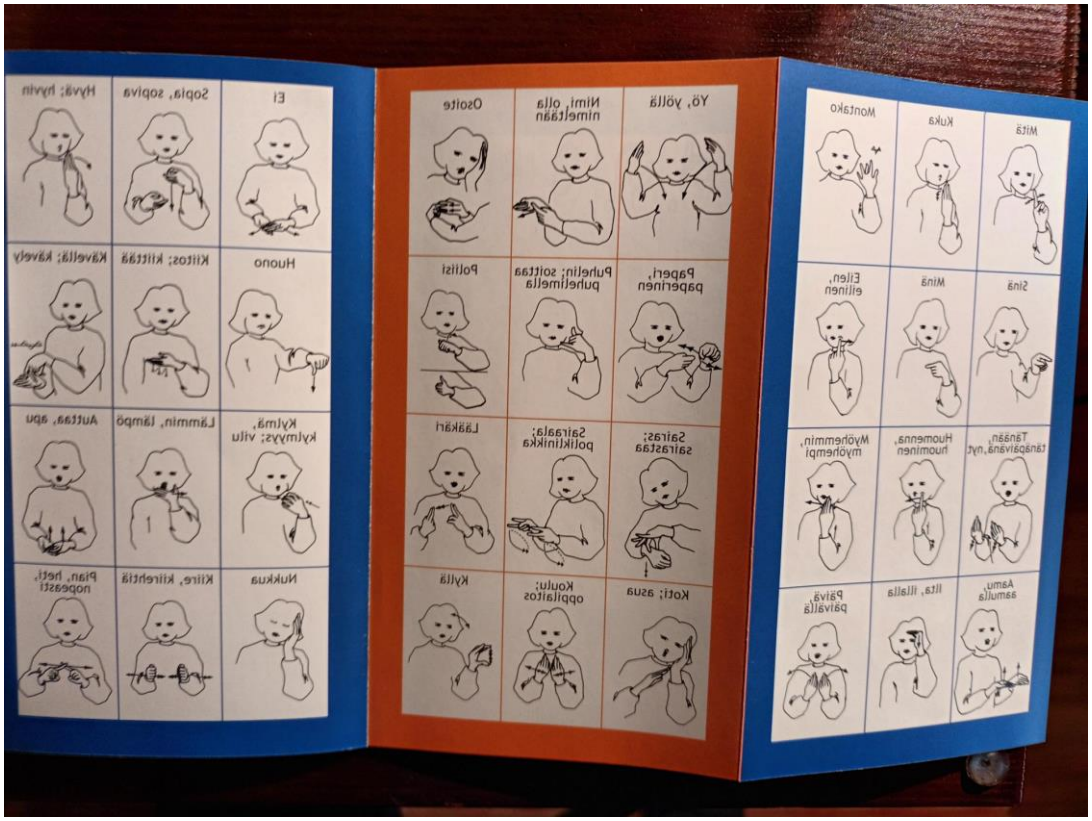

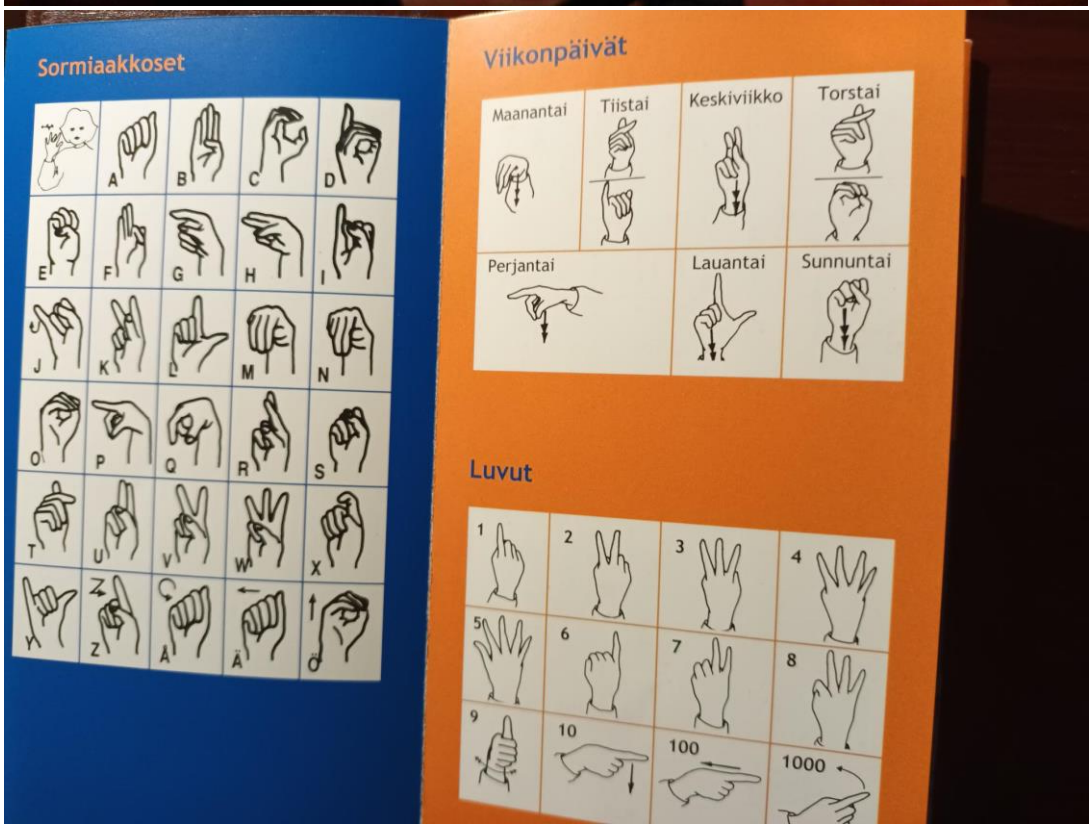
Sormiaakkoset
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
Å
Ä
Ö
Viikonpäivät
Maanantai
Tiistai
Keskiviikko
Torstai
Perjantai
Lauantai
Sunnuntai
Luvut
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
100
1000